

מידת הדין

... שלמות האדם שתהיה הנהגתו על פי הגבורות, והיינו שיהיה שלם וראוי לכל טוב, וכמו שכתוב: אבירי לב הרחוקים מצדקה, שאמרו חזל שהם ניזונים בזרוע כרבי חנינא בן דוסא וכיוצא בו. והנה **שמאל נקראת יד כהה** – מפני שאי אפשר לעולם לעמוד במדת הדין, על כן הולכות הגבורות בחלישות כח כדי למתקן. אבל למי שאפשר לסובלן, זהו **תפארתם** שילכו בכח גדול, ועל פי מדת המשפט יהיו ראויים, ולא יבושו בקחתם מתנת חנים כלל וכלל. והנה, לכל דברי הנהגה יש תכלית ומכשיר אל תכלית, התכלית כח א' בגילוי לנו, והמכשיר כח אחר, ונקרא מצדנו להם שתי ידיים. אמנם **התכלית, ודאי היא שפע הטוב, והמכשיר לה בזמן המעשה**, הוא הדין, **פחד העונש והיראה** שהיא תחילת הכניסה לדרכי ה' יתברך. וכיון שהעולם אינו יכול לקבל כי אם גבורות ממותקות על ידי המכשיר, שמאל יקרא, מצד שהיא יד כהה, אבל להזוכים שהגבורות יהיו בתוקפן ויוכלו עמוד, זאת היא טובתם באמת, אם כן ב' ידיים חמניות הם מלאות כח שלם, ותחת יד כהה יד כח יענו לה.¹

משמע שהקב"ה נתן במידת הדין², ומשהו לא היה בסדר בנתינה הזו. אז הקב"ה היה צריך להכהות את היד. למה? כדי לתקן אותה, כדי למתקן את הדין.

הניזונים בזרוע

אבל יש דמויות שכן מסוגלות לסבול את מידת הדין. אפשר לתאר אותם כאנשים שעברו תהליך: פלוני התחיל במדרגה פשוטה כמו כולם, ולאט לאט התעלה למדרגות גבוהות. כשהיה צעיר לא היה יכול לסבול את מדת הדין, עכשיו כשהוא מבוגר הוא יכול. גם מבחינה כללית אפשר להסביר ככה. לפי ההסבר הזה משמע שהמין האנושי, אפילו עם ישראל, לא יכול לעמוד במידת הדין, לכן צריך להכהות.

אבל הביטוי 'למי שאפשר לסובלן', לא נשמע וולונטרי, התנדבותי. אלו שלבים אובייקטיביים של התפתחות האדם, לא שייך שאדם יבחר בהם.

אפשרות אחרת להסביר שזה לא תהליך היסטורי, אלא בחירה. יש לאדם אפשרות לבחור בן שתי האפשרויות האלו. זה הכוונה, 'מי שיכול לסובלן'. נכון, אדם כזה צריך להיות בעל סבל גדול, אבל זה נתון לבחירה. אדם שהולך בדרך של ר' חנינא בן דוסא בוחר להיות במקום אחר, והוא יכול גם לא לבחור. הכיוון הזה יכול להיות קשור גם לעכשיו, ולא רק לאדם שקידש וטיהר את עצמו, או תקופה היסטורית.

¹ פנקסי ראי"ה, פנקס טז, כו, עמ' קפו, הוצאת מכון הרצ"ה.

² אמרו חז"ל (בר"ר יב, טו) שבתחילה רצה הקב"ה לברוא את העולם במידת הדין. כיון שראה שאין העולם יכול להתקיים במידת הדין שיתף עמה את מידת הרחמים.

מה המשמעות של 'לא יבושו בקחתם מתנת חינם'? אפשר להסביר את זה בשתי צורות, אחת: שהם לא יצטרכו לעולם לעמוד בפני הדבר הנורא ואיום הזה שצריך לבקש מתנת חינם. הכוונה שהם לא זקוקים למתנת חינם, יש להם זכויות ומכוח זה הם מקבלים. ואפשרת אחרת: שהם לא יתביישו בקחתם מתנת חינם, משמע שהם כן יקחו מתנת חינם והם לא יתביישו. לפי ההסבר השני לא נורא לקבל מתנת חינם – אדרבה, כל הקיום שלנו הוא מתנת חינם,³ מצד מדת הגבורה אף אחד מאיתנו לא הרוויח את זה שהוא קיים. המציאות המוחלטת משאילה את המוחלטות שלה למציאות.

לכאורה זה חיסרון גדול, יש תחושה אנושית בסיסית, שהאדם לא רוצה לקבל בחינם. אבל האמת היא שזה לא חיסרון גדול, זו אפילו מעלה גדולה. למה? בגלל שזה להיות קשור לקיום האלוקי, שהוא בכלל לא בא מתוך משהו, הוא קיים.

בהסבר הראשון מתנת חינם באה אחרי שהעולם נברא, פלוני הוא 'נבעך', אז הקבה נתן לו מתנת חינם, שיחיה בצדקה; אבל האנשים הגדולים עומדים בשליחות שלהם, אז הקב"ה נתן להם מה שמגיע להם. בהסבר השני, 'על פי מדת המשפט יהיו ראויים', משמע שהם כן מקבלים מתנת חינם, אבל הם לא מתביישים – הם לא צריכים להגיע לשלב המבייש בגלל שהם משתמשים בה.

זה לא בושה לקבל מתנת חנם, להיפך כל המציאות היא מתנת חינם. מה שמבייש הוא שנתנו לך מתנת חינם ואתה לא מנצל אותה. זה הכוונה שהקב"ה ברא את העולם במידת הדין, העולם הוא מתנת חינם. בגלל שאתה לא מסוגל לעמוד בזה אתה מתבייש, אבל אם הייתה עומד במידת הדין לא הייתה מתבייש. לא בגלל שאתה גס רוח ואתה לא מתבייש שנותנים לך מתנת חינם, אלא אתה מממש את הפוטנציאל האדיר שיש בזה. קשור למושג, 'תפארתם', מכיוון שהם יוצרים. כמו 'עטרה שעטרה לו אימו ביום חתונתו', ואז לא צריך להתבייש.

איך אפשר לקנות מדרגה שמעבר לכלים שלי?

יש בדיחה של דרויאנוב, מה עושים הצדיקים כשבא משיח? הולכים לטבול במקווה, כוונות הארי וכו' וכו', ואז הם יוצאים החוצה ורואים את מלך המשיח מרחוק, הולך קדימה וכל עם ישראל מאחוריו, אז הם צועקים לו, 'הי משיח גם אנחנו יהודים'.

זה מה שקורה למי שמחכה שיהיה ראוי. כל העניין של הציונות ושל מדינת ישראל הוא שהם לא היו ראויים. נכון, אז יש סתירה – התשובה היא שיש בעם ישראל תכונה שיכולה לקבל. הרב מסביר שהקב"ה ברא את העולם במידת הדין, הכוונה שהוא נתן להם את הכלים לסבול את התופעה הזו, זה נקרא ראויים. יש כלי אחד שכן יכול להכיל את זה.⁴

³ גם הגאולה היא מתנת חינם.

⁴ קשור לעקידת יצחק, קשור ל'ברוך שם כבוד מלכותו', קשור לתפילין של יד.

אם נסכם, השאלה איפה אתה שם את המתנת חינוך. אפשרות אחת שהאדם בודק את עצמו אם הוא קדוש או לא קדוש אם הוא צדיק או לא צדיק, והוא יוצא חייב, אז הקבה אומר בסדר אתה מסכן אז אני ירחם עליך. אבל מי שעומד במידת הדין, וחי את העולם במקוריות האלוקית האין סופית שלו, הכוונה שהוא יכול להיות שותף לגודל האלוקי, אז המושג מתנת חינוך לא מפריע לו בכלל, מכיוון שהוא יודע לנצל את המתנת חינוך. ולהיפך, זו מעלה העצומה, לחיות את המקוריות האלוקית – זה הדבר הכי מופלא שיכול להיות, לא רק מצד המדע, גם מצד העוצמה והעושר.

נקודה נוספת, כשאתה משתמש בזה גם אתה נהיה דמות יצירתית, דמות שיוודעת ליצור ולעשות, ממילא אדם שיוודע לעשות את זה הוא לא כל כך בינוני, כמו אלו שהקימו את המדינה, במה הם זכו, בזה שהם הקימו אותה, בזה שהם התעסקו בדבר. הדמות שחיה את העולם כשכר ועונש, תהיה במקרה הטוב בינונית.

ככה גם הסברנו על רבי חנינא בן דוסא, שמצד אחד הוא שייך לגבורה הזו, לאבירים, ומצד שני כל העולם ניוון ממנו. האם ר' חנינא היה אחד שלא קיבל כלום, הוא הסתפק במועט שבמועט, קב חרובים, ובכל זאת כל העולם ניוון ממנו, או שאפשר להגיד שר' חנינא לא קיבל כלום מבחינתו הפרטית – אבל את הקיום שלו, את המציאות שלו, את הכישרונות שלו, ואת היכולות שלו, הוא כן קיבל, ואת זה הוא הפך לתכונה שכל העולם ניוון ממנו.

חסד פשוט

כל האידיאליות המוסרית מוכרחת להגלות בההנהגה האלהית, והאחת מאלו הגילויים היא יסוד **החסד הפשוט** האידיאלי, שאין מקום לו גם להכרת טובה. ועל פי זה היתה הכפירה אחת מיסודות הגילוי האידיאלי באלהות, ותוצאותיה **החירוף והגידוף** היא המדריגה היותר עליונה שבגילוי זה, שהיא התמצית הגנוזה בפעור, שבשביל כך קבורתו של משה היא ממולו. ושביה בצדקה, ומעולה שבצדקות היא נותנה ואינו יודע למי נותנה, נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה. ודרך רשעים אבודה היא מלפניו כביכול, ולא הביט און ביעקב, היא כמו אינו יודע למי נותנה, והני דמיקלין כשהם אוכלין ושותין, דין הוא אגר טב, ומהתכונות העליונות שבשאיפת הצדקה. אלא שאין הדבר אפשר להשאר כך, מפני שההכרה האידיאלית האלהית, ועושר האמת, הוא הטוב העליון בעצמו, על כן די רק **כשערא דקיק** מקליפה חשוכה זו, שמתגלה בעקבתא דמשיחא, והיא תשלים את כלילות הישועה הישראלית והעולמית.⁵

'החסד הפשוט' הוא החסד הכי עמוק, קשור לגבורה – הקב"ה נתן לפי המידה שלו, לפי היכולות שלו, לפי הטוב שלו, לפי החסד שלו, לפי החופש שלו, לפי כוח היצירה שלו. הוא מטיב בלי גבול. הוא פשוט כי הוא קשור למידת הענווה. הרב אומר שצריך להעריך

⁵ שמונה קבצים, קובץ ב, סד.

את מידת הפשטות⁶, הפשטות היא תכונה ילדותית⁷. חסד פשוט הוא חסד מקורי שאין בו חשבונות. חסד פשוט הוא חסד ללא גדרים וגבולות. הוא לא מחפש שיכירו לו טובה, זו המשמעות של מתנת חנים.

לתת את עצמך זה הדבר הכי קשה, לכן הכנסת אורחים היא כמו להקריב קורבן, אדם נותן את עצמו. זה שהקב"ה נתן את עצמו זה החסד הכי מושלם.

הרשעים

למה הכפירה היא אחת מיסודות הגילוי האידיאלי באלהות? הצדיק עושה חשבונות, אני כן טוב או לא טוב. אבל הכפירה באה ואומרת זו המציאות, תהנה ממנה, תנצל אותה. אצל הרב הכופרים הם אנשים שיודעים להנות מהעולם, הם נהנים מהעולם וחיים אותו בעומק שלו, בלי חשבונות אם אני צדיק או רשע. זו אמירה נכונה, לכן היא אחת מיסודות הגילוי האידיאלי באלוקות. ככה הרב מסביר במהות הכפירה⁸.

יש פה סוג של מתנת חנים – נותנה ואינו יודע למי נותנה⁹. הרשעים לוקחים את זה למקום שלילי, שבעצם כמה שאדם יהיה מושחת וכמה שהוא יהיה מקולקל, זה בסדר, מכיוון שאתה נהנה מהחסד, אתה מממש אותו כביכול – זה הפשט דרך רשעים אבודה. אבל יעקב לקח את זה למקום חיובי. זה תיאור טוב של הבעייתיות במידת הדין – אנשים יכולים לקחת את המתנת חנים הזו, את הגודל האלוקי, ולהשתמש בה לנקודה האישית שלהם. פעור¹⁰ לקחו את זה למקום שכמה שנבזה ונשפיל את הקב"ה, יותר נפגוש את ה'מתנת חנים'.

מצד הכלל, הקב"ה ממלא את הכל – הכל חסד. אבל מצד האדם הפרטי האמת מידה הראשונה שלו צריכה להיות, 'עמוד מוסרי', התורה נקראת מוסר. התורה באה לייסר את האדם, לבנות אותו שיהיה דומה לקב"ה, שהוא כולו טוב. מי שלא דומה לקב"ה, שכולו טוב, עלול לנצל את היצירה האלוקית לשלילה. לכן האדם הפרטי צריך להיות צדיק, הוא צריך קדושה ויראת שמיים.

הקב"ה מתגלה בכל, אם האדם דומה לקב"ה, הוא משתמש בכוחות האלו בחיוב ואם הוא לא דומה לקב"ה הוא המנוול הכי גדול שיש, בגלל שהוא מטמא את החיים. אז נכון שהכופרים צודקים שהם אומרים שאפשר להנות, בגלל שהעולם ניתן להנאה, ואפשר לנצל אותו, אלו תחושות נכונות, אבל זה פספוס במובן הכי גדול של המילה. הרב לא בא להגיד שהרשע צדיק, הוא רשע, אבל יש דבר אחד שהוא צודק, העולם הזה הוא מושלם, הוא ניתן להנאה, הוא ניתן בשביל להשתמש בו ולנצל אותו, כמו שמי שיש לו כישרונות ויכולות, הם בשביל שהוא ירוץ איתם ולא שיעשה חשבונות. אם הוא משתמש בזה במובן שלילי, במובן של רע, הוא המנוול הכי גדול שיש. זה הפשט לא הביט אוון ביעקב.

⁶ אורות, אורות ישראל, פרק ח, א.

⁷ שמונה קבצים, קובץ ב, שנח שנט.

⁸ מאמרי הראיה, עמ' 10.

⁹ זו היתה הנתינה בבית המקדש. מסכת שקלים, פרק ה, משנה ו.

¹⁰ מופיע גם על מרקוליס.

הרשע צודק בתחושה שלו, אבל בתודעה הוא טמבל. מכיוון שהמציאות היא באמת אין סופית, אין לה גבולות – הקב"ה מולך בעולם, העולם הוא שלו. אבל התודעה שיכולה להכיל דבר כזה, היא היכולת להכיר את האחר. כיוון שאם אדם לא יכול להכיר את האחר, אז הוא משתמש בכל הדבר הזה בשביל להיות שיכור, אז הוא שיכור והוא מתגולל על הרצפה בתוך הקיא שלו, זה באמת משכר – שיכור במובן עמוק של הדבר, שאתה מעבר לגבולות – אבל הכלי שלך הוא קטן, האנוכיות של האדם, אז הוא נהפך לגרן. לאומת זאת אם הכלי של האדם הוא מסוגל להכיר את האחר, 'חסד פשוט', אז כשהוא לוגם את המקום הזה, הוא לוגם חיים, וזה נותן בו יכולות.

לגימה של חיים

המציאות היא מתנת חיים, היא לא באה מחשבון, לא משנה אם אני צדיק או לא צדיק, אני בא מצד הבריאה האלוקית המקורית. והבריאה היא עצומה, אין לה גבולות ואין לה גדרים, אפשר ללגום ממנה – 'כל לגימה של החיים מלאה בנועם ה'11. הנועם הוא גבורה, אלו חיים עצומים עשירים ומופלאים, אז באמת יש טעם ללגום מהחיים.¹²

אם אדם הוא קדוש, הוא לוקח את כל הדברים האלו להיות דומה לקב"ה, ליצור ולברוא, להרבות את היצירה האלוקית. לכן העולם בנוי על מוסר, על בירור של טוב ורע – כל עוד שאדם נוטל רע, הוא לא יכול להשתמש ביצירה, היא אסורה לו, הוא פשוט מטמא אותה.

זה ההבדל בין העמוד המדעי והעמוד המוסרי¹³, העמוד המדעי הוא אסור. למה אסור? מכיוון שאתה לוקח את המציאות באין גבולות שלה, בשביל הגסות, בשביל האנוכיות, בשביל הפרטיות, בשביל לשלוט, בשביל לדכא, בשביל להשפיל, בשביל לנאוף, בשביל לזנות, בשביל להחריב את כל היופי הזה; אז סור ממנה, אל תיגע בה.

בכל מקרה זה הכוונה שאתה לוקח מתנת חיים ואתה לא מתבייש. למה אתה לא מתבייש? כי אתה לוקח את זה ומשתמש בזה כמו שצריך.

הכפירה

אצל ר' נחמן, הכפירה היא שונה, היא תוצאה של זה שיש חלל פנוי – עולם של קטעים – בעולם קטעים אף פעם אי אפשר להגיע למסקנה נכונה. כל מה שאתה חושב הוא בתוך המבנה של מה שעומד מולך, אבל זה סותר את המבנים האחרים; הכפירה היא מבט של השטן, לשטן יש הרבה עיניים¹⁴ ולכל עיין יש מבט בפני עצמה, אתה לא יכול לחבר אותם ביחד, להפוך אותם לדבר אחד.

אבל אצל הרב הכפירה צודקת. צודקים אלו שאומרים שאין לאנושות יחס, שאין לאנושות צורך בקב"ה. למה? בגלל שאם אתה דתי או שאתה שייך למדע המופשט

¹¹ אורות, 'למהלך האידאות', עמ' קיג.

¹² הרב כותב את זה בסוגיה של האיספרגוס (עי"א, ברכות, ז, מד), איספרגוס הוא משקה משכר שאדם שותה בבוקר. פסוקי דזימרה הם כמו כוס של איספרגוס, אם אדם יודע ללגום את זה כמו שצריך הוא לוגם את הגודל והפליאה של בריאה אלוקית, אבל אם אדם אומר פסוקי דזימרה ומפחק או שהוא לא מבין מה הוא מדבר, אז באמת עדיף שלא יהיה.

¹³ עין איה, שבת, פרק שני, עח.

¹⁴ מלא עיניים, עבודה זרה, כ:.

הספקולטיבי, אז יכול להיות שאתה מכיר שיש בורא לעולם ואתה רוצה גם להשתעבד לו, אבל זה הורס אותך וזה פוגע בך, מכיוון שזה לא אתה, זה מעבר אליך. אז יכול להיות שיש לאדם חובה דתית או חובה פילוסופית שהוא צריך להתגבר, אבל יש לזה מחיר, שהאדם נשחק, ברגע שהאנושות חוזרת להיות הרמונית, להעמיד את האדם במרכז, ברגע שאדם חוזר להעריך את העולם הפנימי שלו, התוצאה של הדבר היא כפירה.

הכפירה אצל הרב איננה תוצאה של קטעיות, אלא תוצאה של הצורך של אדם להיות מלא בכל המימדים, יש לאדם נטיה – והרב מצדיק אותה – לחיות חיים מלאים ועשירים. כשהאנושות רוצה לחיות חיים מלאים ועשירים, המסקנה שלה היא שאין יחס לקב"ה.

מאוד דומה לנקודה שאם אתה מודד אם אתה צריך מלך או לא צריך מלך, אז התוצאה היא שלא צריך מלך וודאי שלא צריך אל¹⁵, לא שאין, יש, אבל זה לא נוגע לחיים שלי, ואם אני יתמכר לזה אני בעצם יתעסק בדברים זרים. אלו אנשים שפשוט לוגמים את החיים, והרב אומר שיש בזה משהו אידיאלי, אפילו אם יש בזה חירוף וגידוף. מכיוון שהקב"ה נתן את העולם – מתנת חינוך – בשביל שאנשים ייהנו ממנו, שאנשים יחיו את החיים, בשביל שילגמו את החיים.

הדתות פגעו ב'חסד הפשוט' – הם הביאו חובות, אסור להינות בחינם. ואילו מדת הדין אומרת שהעולם הוא שלם וראוי לכל טוב, שעל פי המשפט אתם ראויים לכל הדבר הזה, לכן אפשר לקחת מתנת חינוך – הקב"ה מקיים את העולם בחופש, בלי הכרח, אפילו לא הכרח של 'בעל חוב', שצריך להחזיר איזה חוב מוסרי; אין פה שום חוב.

לכן בכפירה יש משהו מאוד אידיאלי, כי היא רוצה לחיות את החיים, וזה נכון, הקב"ה נתן את החיים כדי שיחיו אותם, אפילו אם אתה מחרף ומגדף. זו תפיסת נכונה שיש בה יוקר ומהות, זה עולם של חסד.¹⁶

יש בזה נקודה נכונה, שבאמת החיים נתנו בשביל להנתן, והם בחינם – הם לא נמדדים באם אתה צדיק או לא צדיק. כשהקב"ה ברא את העולם לא היה אף צדיק שיומר, 'נו נו נתן, אני צדיק', לא היה כלום. כל זה ניתן בשביל להנתן, בשביל שיהיה, לא בשביל להעמיד את האדם במבחן, לא בשביל להעמיד את האדם באתגרים קשים, אלא בשביל שיהיה – זה הפשט שהקב"ה נתן מתנת חינוך. ואם האדם מחרף ומגדף, הוא בעצם חש איזה וודאות פנימית.

התחושה של הרשע שהוא יכול להנות ואפילו שהוא מבזה ומשפיל, היא תחושה אמיתית, תחושה של וודאות וביטחון **בעומק הטוב** שיש – העולם הזה כל כך טוב שגם אם אני יבעט בו הוא ימשיך להיות. קצת דומה לילד קטן שיכול להציק להורים שלו, ולבעוט בהם, בגלל שהוא יודע שהם אוהבים אותו. הוא מנצל לרעה את התופעה.

¹⁵ מובא בשם קנט.

¹⁶ דרך אגב, יש הבדל גדול בין שני סוגים של כופרים: יש כאלו שהם סתם בהמות, מה שהם חשים הוא רק מה שיש באף שלהם, לא מעבר לזה – כמו חזיר, מה שיש מידיית הוא אוכל. אבל יש כופרים שהם אידיאליסטים, כמו המרקוליס, הם בכוונה הולכים לבזות ולהשפיל, כמין חובה דתית. לכן הרב אומר שהחירוף והגידוף הם הדרגה היותר עליונה.

רק בגלל התודעות הקטנות של האדם אנשים לא יכולים לחיות במידה הזו, 'אי אפשר לעולם לעמוד במידת הדין'. הוא נתן כדי שייחנו מהמקוריות שלו, אבל אם אדם לא יודע ליהנות מהמקוריות, ממילא מתחילים כל מיני חשבונות. למה? כיון שהאדם לוקח את זה לנהנתנות, לשליטה, להרוג, לנאוף.

מי שלוקח את המידה הזו באופן חיובי, נעשה דומה לקב"ה. משה היה כזה, לכן הוא הכניס את הערב רב, הוא רצה להטיב בלי גבולות. זה הפשט שהקב"ה ברא את העולם במידת הדין, זו ההמלכה שלו. אדם כזה לא נהפך לנהנתן ושתלטן וגס, אלא הוא נהפך לדמות יוצרת, לדמות של חסד, שעסוקה בלהיות שותפה לטוב, שותפה לחסד וליצירה שיש פה. זה המשמעות של 'כלי אחד'.

הפחד הנפרז

אחת המחלות הגדולות של בתי המדרש הוא הפחד הנפרז. כמו שאומר הרמח"ל, שצריך להזהר מהזהירות, למה צריך להזהר מהזהירות? כי במקום שהאדם יהיה גיבור, בעל עוצמה ביטחון ואמון, ויהיה לו יכולת לפעול ולעשות, במקום זה מדת הזהירות תוקפת אותו, משתקת אותו. אדם שהוא מלא כוחות חיים, צריך לדעת לא להכשל, זו מידת הזהירות. אבל מידת הזהירות עלולה לתקוף את האדם, כמו סרטן, האדם תוקף את עצמו. יכול להיות שהאדם הגיע למידת הנקיות, הוא כבר תיקן את כל המידות המקולקלות שלו, הוא הגיע לשער ארבעים ותשע, עכשיו יש לו עניין להיכנס לשער חמישים, השביל להיכנס לשער חמישים צריך להרוג את הנחש. הנחש זה 'האני', הוא בעצם תוקף את עצמו.

במהלכים האלו הנקודה של החלל הפנוי מאוד חזקה, 'האני' מפריע לי להתקשר לקב"ה, כי יש או את 'האני' שלי או את 'האני' שלו, אין שני 'אני'. אצל ר' נחמן הכפירה היא בנקודה הזו שהאני שלי מפריע, מפריד ביני לבין האני האלוקי, לכן יש חלל הפנוי, יוצא שהכל מלא באור אין סוף חוץ מהאני. זו התחושה שיש לאדם, שהקב"ה ממלא את הכל חוץ מהאני, לכן צריך לדלג מעל הקומה הזו, להרוג את האני.

מהבחינה הזו צודק הרבי מסטמאר, שאמר שהציונות ור' נחמן הם שני הפכים, הוא אמר שר' נחמן הוא התיקון של הדור הזה, מכיוון שהדור הזה חולה באני, האני מסתיר את הקבה.

ראש השנה

למה קשה לחיות כך?

לא שהרב נותן לגיטימציה לכל השלילה, הוא אומר שרוב בני אדם לא מסוגלים לחיות ככה, רוב בני אדם לא מסוגלים להיות אנשים שיכולים לעמוד בגודל האלוקי, באמירה הזו. לכן יד שמאל היא 'יד כהה', הכוונה שהאדם צריך לשעבד את התאוות שבלבו לקב"ה. אמת המידה של העולם היא מוסר, היא נלחמת בטוב ורע, לכן אנחנו צריכים להלחם, לתפס במסילת ישרים ולהגיע מבהמה לאדם שהוא נקי וטהור, ובסוף להגיע לחסידות.

ראש השנה של הרב הוא מידת הדין, הכוונה שהקב"ה ברא את העולם שיהיה שלם וראוי לכל טוב. האדם לא יכול לחיות בתחושה של מסכנות ושל חולשה – הקב"ה ברא

את העולם בגלל שהוא ראוי להיות, העולם הזה הוא מתנת חנם, ראוי ללגום ממנו. אבל אחרי שהאדם קיבל עולם כזה, יש עניין להיות זהיר, יש אחריות. האדם הוא שותף, אז הוא יכול לקבל אחריות על עצמו ועל המציאות. רואים את זה בתנועה הציונית, האדם 'לקח אחריות'. זה מה שהרב רוצה להגיד פה, העולם הזה ניתן בגלל שהוא לכתחילה ואידיאלי, ובגלל שהוא לכתחילה ואידיאלי צריך להשתמש בו בצורה נכונה; זו הכוונה לקבל מתנת חנים ולא להתבייש.

מה פירוש שהוא לא יודע למי אתה נותן? זה לא בא להגיד שאדם לא חוטא, הוא חוטא, אבל הקב"ה נותן את עצמו, ואת זה הוא נותן בלי להסתכל בחטאים. הרשעים לקחו את כל הדבר הזה והרסו, יש פה יצירה אלוקית והרשעים הורסים אותה.

מצד הקב"ה זה נכון, אבל אצל בני אדם יש מידה של צידקות והיא לקחת את המידה הזו ולהשתמש בה, אדם קיבל פיקדון, מתנת חנים – כשרונות ויכולות – שינצל אותה. זה הפשט לא הביט און ביעקב. זה לא בא להגיד שאין ערכי מוסר, זה בא להגיד שערכי מוסר באים אחר כך, קודם כל הקבה נתן לפי המידה שלו, והמידה שלו היא כולה טוב, כולה צדק, הוא נותן.

סיכום

קודם האדם היה מסכן ועלוב, מישו הטיל עליו בוכטה של חובות ומעשים, 'נו אז עכשיו תהיה צדיק, אם לא אני יעניש אותך'. כאן הרב מסבר שהקב"ה נותן את עצמו, חסד פשוט, בלי אמות מידה של צדק. האדם שמקבל בחינה כזו של מציאות, שהיא כולה חסד וכולה טוב, והיא כל כך רוצה להיטיב, שהיא בכלל לא מסתכלת מי האדם המקבל, זה הפשט לא הבט און ביעקב. עכשיו השאלה היא, מה האדם שמקבל את זה עושה עם זה?

למה קשה לסבול את זה? מכיוון שזו אחריות גדולה, זה לחיות בתחושה של שותפות עם הקב"ה כל הזמן. להמליך את הקב"ה עליך, זה אומר שאתה חי כל הזמן בגודל הזה, זה דבר שבני אדם לא יכולים לעמוד בו. כאן באה הנקודה השניה, גם מי שיש לו את ראש השנה במובן העמוק של הדבר, מי שחי את המקוריות הזו; לא שאין לו גם יד כהה, יש כאן שתי ידיים שמאליות, יד שמאל אחת שהיא המקורית, קשור לזה שהקב"ה מולך בעולם, זו מידת הדין שיש. ויש גם את היד הכהה, כדי שאדם יוכל להשתמש במידה הזו הוא צריך גם את כל העבודה המוסרית, הוא צריך להיות צדיק. הגבורה היותר קשה היא, לשלוט בשתי הגבורות האלו ביחד, בגבורה הכהה ובגבורה המקורית, מצד אחד להכיל את הגבורה של ראש השנה, את מלכותו של הקב"ה, ואחר כך להכיל גם את הגבורה השניה שהיא הגבורה המוסרית, של השמאל כהה, ו-לא להתבלבל בין שני המקומות האלו.

ראש השנה הוא יום של השגות. לשמוע קול שופר, להיות נפעל מהגודל, מהחסד חנים – הקב"ה נוכח, לא המשפט שלו – המשפט של הקב"ה זה כבר להתחשבן איתנו, ואילו כאן מדובר על המלכות המקורית של הקב"ה, המחשבות שקדמו לעולם, כשהם נוכחות העולם הוא עולם של חסד פשוט, איך שהקב"ה נותן את עצמו, באמת הכל חנים פה. אם אתה שומע את החנים הזה, מקשיב לו ונפעל ממנו, זה נקרא לשמוע קול שופר. גם כל התפילות של ראש השנה קשורים לזה, מלכויות, המלך הקדוש. המלכות של הקב"ה, היא מלכות נפעלת, אדם לא פועל בה. זה הפשט תפארתם.